

Nederlandsche Verzen en Nederlandsche Proza.

XII.

*Multatuli door A. J. (L. van Deys-
sel). Uitgave van J. C. Loman Jr.
te Bussum, 1891.*

Mij heugt nog levendig het genoegen, door mij gesmaakt in het tijdvak 1857—1870, wanneer de *Dietsche Warande* verscheen, en er een brief in stond van Pauwels Foreestier, Buikslooter. In dezen Pauwels Foreestier had mijn beminnelijke en achtenswaardige vriend Jos. Alb. Alberdingk Thijm de veiligheidsklep gevonden voor zijne eigene deftigheid à la Bilderdijk, wanneer hij zijne opstellen met zijn vollen naam teekende. Hij had een eigenaardig zwak voor pseudoniemen. Zijne eerste taalkundige opstellen teekende hij weleer met M., later maakte hij gebruik van een anagram: Kirghbijl ten Dam.

Het schijnt, dat deze liefhebberij voor onderscheiden pseudoniemen overgegaan is op zijn bewonderenswaardigen zoon, die onder den glorierijken naam van L. van Deyszel eenige schitterende romans geschreven heeft, die glansrijk uitmunten door nobele liefde voor de volle natuur, die het *nihil humāni* zóó voortreffelijk in praktijk brengen, dat ze aanstonds tot de lievelingslectuur der rekruten bij het regiment grenadiers en jagers werden bevorderd. Nog werd dezelfde pseudoniem (L. van Deyszel) beroemd in den volsten zin des woords door onnavolgbaar geniale critische boekbeoordeelingen, die een onvergetelijken indruk maakten door kracht en majesteit van dictie. Eerst toen werd men in ons vaderland gewaar, welke stumpers tot nog toe het woord gevoerd hadden. Zoo dra nu een boek verschijnt, trekt L. van

Deyszel den auteur aan de ooren, en voegt er dan de volgende majestueuse apostrophe bij: „Schavuit, jij knijpt, geloof ik, DEN „kat in 't donker, vroolijke jongen, „schuimspaan, oliekoek, oolijke likdoorn- „snijder, slimmerik, bon vivant! . . .”

Niemand hebbe nu de pedanterie op te merken, dat k a t gewoonlijk eene wijfjespoes is — men behoort met mij in de genialiteit van L. van Deyszel te gelooven, en hem het recht toe te kennen eene kat mannelijk te maken, met een vrouwelijken kater op den koop toe! Schrijvers van de reuzengestalte des heeren Van Deyszel staan immers boven zulke verouderde prullen als de taalleer. Hierover is dus alle vitterij uitgesloten.

Maar geenszins het eerbiedig erkennen van een talent, dat zoo „intens mooi” weet te woekeren met „schuimspaan”, „oliekoek” en „slimmerik”. Welk eene ongelooflijk teedere vereering zal zulk eene apostrophe in de dorre of welgevulde boezems onzer schoone Nederlandsche *dames de la halle* doen rijzen! Welk eene populariteit zal de schepper van zulke apostrophes veroveren! Wie zal hem ooit durven evenaren? Wie zou ooit, Van Deyszel's *Multatuli* behandelend durven beginnen:

„Foei, jij spoelhond, jij doodeter, „barsten wil ik van spijt, jij vrouwen- „bederver, jij klaplooper, jij verwaande „vent, jij zot, jij ezel, jij stier, jij bok, „jij bul, jij var, jij hondsvot, jij kapoen, jij „olifant, als je bent — jij mispunt, jij gaffel, „jij malle schelm, bij God, vent! krijg „ik jou in m'n kluiven, ik zal je ver- „nielen! Jij eervergeten onverlaat, loop bij „jou vuilhielen, jij schrobber, jij smeer- „poes, jij vieze schavuit! O, menschen,

„had ik jou hier! ik krabde jou de oogen
„uit! Mocht ik mijn lust eens ter degen
„aan jou boeten, groote God, hoe zou
„ik je met tang en aschschop begroeten!”
Wie zou zóó durven beginnen? Niemand
onzer. In de 17de eeuw sprak onze Bre-
dero zoo! Maar hij deed de Amster-
dammers uit de kluchten dus tegen elkaar
schelden. Hoe jammer, dat hij niet op
den schitterenden inval kwam deze reeks
van invectieven tegen zijne letterkundige
vijanden, tegen Ridder Theodore Ro-
denburgh, te gebruiken — hij had onzen
beminnelijken Van Deyssel den pas af-
gesneden. Maar nu bleef het gelukkig
aan dezen voorbehouden met negenti-
ende-eeuwsche virtuositeit zijne onge-
meene gaven als schepper van apostro-
phen in den geest van: „schuimspaan”,
„oliekoek”, „slimmerik” te doen bewon-
deren.

Na het verschijnen van *Multatuli door A. J.* werd het door dezen en genen bekend gemaakt, dat A. J. eene nieuwe incarnatie van Van Deyssel was. Liefhebberij in pseudoniemen heeft deze dus zeker met Jos. Alb. Alberdingk Thijm gemeen. Doch hij wijkt van dezen af in één gewichtig opzicht — hij schrijft niet onder zijn eigen naam — en daaruit blijkt opnieuw, welk een fijn menschenkenner, welk een delicios diplomaat in den veelbegaafden Van Deyssel steekt.

Wat den nieuwen pseudoniem A. J. betreft, of liever wat het kunstwerk van A. J. aangaat, met zekere ontsteltenis bemerkt men, dat deze schrijver niet in de schaduw van Van Deyssel kan staan. Al het geniale, al het hoog oorspronkelijke, is verdwenen. De meest alledaagsche gemeenplaatsen worden nog eens opgeraapt, voor ze tot ontbinding mochten zijn overgegaan. In *Multatuli door A. J.* leest men, dat „het Neder-landsch publiek mevr. Dekker dankbaar „(behoort) te zijn, dat zij deze uitgave (!) „(de brieven van Multatuli) heeft onder-„nomen.” Zoo schreven immers de duffe

suffers van de voormalige *Letteroefeningen!* Toch zijn er hier en daar zonderlinge vonken van genie, die A. J. weer omhoogtrekken naar Van Deyssel.

A. J. zegt: „Behoort Woutertje „Pieterse, en in 't algemeen al HET „realistische novellistische proza van „Multatuli, al DE proza, waarin hij be-„schrijvend optreedt, tot de Engelsche „school . . .” enz. Hier blijkt weer uit de verrassende tegenstelling van HET proza en DE proza hoe moeilijk het den auteur valt het benauwde fatsoenlijken-mansmasker van A. J. te dragen. Hij ontworstelt zich onwillekeurig aan den dwang, en toont de oude, majestueuse genialiteit. Maar meestal is A. J. uiterst alledaagsch, en vindt hij goed in dagbladstijl te schrijven, dat Dekker naar Nederland vertrok in 1857, „terwijl hij zijn in geze-„gende-omstandigheden verkee-„rende vrouw, . . . te Rembang (achterliet)”. Dit is weer een dier aardige en fatsoenlijke volzinnetjes, zooals A. J. ze tot plezier en satisfactie van alle Droogstoppels onder zijne lezers ons zoo gaarne opdischt.

Ook in het materiele deel van deze studie heeft A. J. kleine vergissingen gemaakt, die de scherpe criticus Van Deyssel niet had mogen dulden. Hij deelt (bl. 99) mee, dat Lodewijk XIV Molière tot den rang van hofkamerdienaar bevorderde. Dit feit is geheel nieuw — tenzij er hier eene kleine vergissing is ingeslopen. Molière was de zoon van een zekeren *valet de chambre du Roi*, die Pocquelin heette, en Molière zou zijn vader in dit gewichtig ambt opgevolgd zijn, zoo zijne roeping voor het tooneel hem niet een geheel anderen weg had doen inslaan.

Het is een zonderling feit, dat de heer A. J. zich zoo laag bij den grond blijft bewegen, terwijl hij elders als Van Deyssel zulk een arendsvlucht neemt. De eenige verklaring, die mogelijk schijnt, moet, dunkt mij, gevonden worden in de

domme bekrompenheid van ons groote publiek en van onze uitgevers. Deze laatsten zien meer kans een geschrift van den heer A. J. aan den man te brengen, dan een kunstgewrocht van den heer Van Deyssel. De laatste heeft zich in deze omstandigheden wel willen verwaardigen ten behoeve van publiek en uitgevers, waarschijnlijk geheel belangeloos, den keukenstijl van den heer A. J. te schrijven.

En wanneer ook deze niet meer bevalt, heeft hij nog andere koorden op zijn boog. Dan treedt hij voor de lezers van *De(n) Amsterdammer*, weekblad voor *Nederland* op, als Max. C., en schrijft hij: *Het Kleine Stadjje. Schetsen door Max. C.* In deze nieuwe gedaante heeft hij in het geheel geen stijl. Alles is zoo vulgair mogelijk gezegd.

Daarenboven maken we kennis met een groep allerbanaalste officieren, die gedurig hun maag bederven door het eten van taartjes. Dit alles is zoo laf en mak, dat het even goed in de overleden *Boekzaal voor de geleerde wereld*, in de doode *Letteroefeningen* als in *de(n) Amsterdammer* kon verschijnen, en dat de lezers van Lodewijk van Deyssel zeker grijze hairen zullen krijgen van ergernis over zulk een afval.

Het is evenwel zeer verdienstelijk, dat de redacteurs van *de(n) Amsterdammer* Van Deyssel gelegenheid geven met zoo-veel verschillende stijlen te schitteren. Ik stel voor beide heeren, wegens verdiensten jegens de geschiedenis onzer Letterkunde, te decoreeren met de nieuwe orde van Oranje-Nassau, zoodra het ontwerp tot wet zal verheven zijn.

Wanneer ik er nu bijvoeg, dat ik van mijne zijde geheel in de domme bekrompenheid van deze redacteurs, van het groote publiek en de uitgevers deel, dan zal men het niet onbegrijpelijk vinden, dat ik het boekje *Multatuli door A. J.* met groote belangstelling heb gelezen. Met uitzondering van de reeds aangewezen slordigheden bevat deze studie zeer veel goeds. Het karakter

van Douwes Dekker is met hulp der onlangs uitgegeven brieven uitstekend geanalyseerd. De auteur laat overal doorschemeren, dat hij ten opzichte van ethische vraagstukken — naar het zeggen der geleerden — een zeer toegevend latitudinarisme belijdt, schoon hij bij enkele hoofdbeginselen van moraal er dapper vooruitkomt, dat hij *extrêmement bien pensant* is. Dit belet evenwel niet, dat zijne studie over Multatuli eene bepaalde waarde heeft voor de historie onzer Letterkunde, en dat allen, die na hem zich met dit hoofdstuk onzer litteratuur zullen bemoeien, zeer zeker kennis zullen moeten nemen van de door hem verworven uitkomsten.

* *
*

Trou-ringh voor 't Jonge Holland door H. de Veer. Vijfde druk. Leiden, S. C. van Doesburgh, 1891.

De verschijning van den vijfden druk staaft, dat De Veer's *Trou-ringh* nog dagelijks gelezen wordt. Allen, die het oorspronkelijk nationale in onze litteratuur liefhebben, zullen met mij eene levendige belangstelling aan dit boek blijven wijden. De Veer's *Trou-ringh* is een der meest Hollandsche boeken, die in deze eeuw geschreven zijn. Men zal zich terstond herinneren, dat de verschijning van Gustave Droz's *Monsieur, Madame et Bébé* (1866) De Veer op den inval bracht hetzelfde onderwerp uit een nationaal Nederlandsch oogpunt te behandelen.

Hij begon met eenige hoofdstukken uit zijn *Trou-ringh* in het tijdschrift *Los en Vast* (1867, 1868) meê te deelen, en deed in 1868 den eersten druk in het licht verschijnen. Men heeft terecht in het oog doen vallen, dat De Veer in dit boek eigenlijk eene pleitrede voor de Hollandsche vrouw heeft geschreven. Groote verontwaardiging dreef hem. Men had de eer der Hollandsche vrouwen te

na gesproken, haar voor eene keukenprinses en kousenstopster versleten, en daarom besloot De Veer eens eene door en door lieve Hollandsche vrouw te tekenen. Hij verwaarloosde er zelfs den Hollandschen echtgenoot voor. Zijne schetsen uit het huwelijksleven van zijn uitverkoren paar, later ook van de kinderen, worden in alle degelijke Hollandsche gezinnen op den hoogsten prijs gesteld. Hier heeft men juist, wat onze Hollandsche familiën van alle standen waardeeren — de liefde voor het *home*, de liefde voor de huiselijk gezelligheid.

Niet alleen man en vrouw spelen de hoofdrollen. De kinderen — en hiermeê stal hij het hart van alle Nederlandsche moeders — treden gedurig op den voorgrond. Dit kwam nog duidelijker in het licht, toen De Veer bij den tweeden druk (1872) van zijn *Trou-ringh* er een nieuw deel aan toevoegde, waarin de oudste dochter van het gezin, onder den titel van: „Klein vrouwtje” eene nieuwe bekoorlijkheid aan deze Hollandsche binnenshuis-schildering verleende. Ook „Meneer mijn zoon” wordt niet vergeten — toch blijft de hemel blauw in dit gezin, en zit de spelman voortdurend op het dak.

Een ziertje te veel optimisme zou aan zoodanige voorstelling kunnen worden verweten, indien het dezen kunstenaar verboden ware ons Hollandsch huiselijk leven uit zijn onaantastbaar optimistisch oogpunt te beschouwen. De Veer heeft altijd en in alles de spreuk van Mark Tapley (uit Dickens' *Chuzzlewit*) in het oog gehouden — dat het zonder kleine of groote tegenspoeden niet de moeite waard is om vroolijk te blijven. Hij heeft er zich duizenden harten mee gewonnen, en de som der levensvreugde van tallooze echt Nederlandsche familiën er meê verhoogd.

* *
* *

Historie van Sara Burgerhart door E. Wolff en A. Deken. Achtste druk. Den Haag. Gebroeders Van Cleeff. 1891.

Ziehier den achtsten druk van een roman, die bijna 110 jaren oud is.

Wie het met leede oogen moge aanzien — zulke oude pruiken als Betje en Aagje behooren immers in ons schitterend letterkundig leven niet meer genoemd te worden — mij schijnt het een bewijs te meer, dat de lauwerkrans, door de auteurs van *Burgerhart* en *Leevend* gewonnen, naar het woord van den dichter „des groenens nimmer moe” is.

Juist in de laatste vijf-en-twintig jaren herleeft in Nederland de oude roem van Wolff en Deken. Vooral sedert de studie van H. Frylink (1862) en de bloemlezingen van Van Vloten (1866), juist nadat Busken Huet in eene meesterlijke novelle (*Volksalmanak van het Nut*, 1865) de beide kunstenaressen in hare nadagen, kommerlijk levend in Den Haag, voor onze verbeelding had teruggebracht. Later wijdde dezelfde geestige pen eene studie aan *Burgerhart* en *Leevend* in zijne *Oude Romans*, tot nog toe het beste wat over deze onsterfelijke kunstwerken in onze taal gezegd is.

Dat er in 1891 een achtste druk noodig bleek van *Sara Burgerhart* met reproducties van de oude, zeer degelijk kopergravuren is ons even welkom als de vijfde druk van den *Trou-ringh*. — Wat *Burgerhart* betreft, geloof ik zelfs, dat hier de negende druk gegeven wordt. De *Catalogus* van de Wolff- en Deken-tentoonstelling (Utrecht, Van der Post, 1884) noemde zeven drukken. Sinds verscheen bij Van Cleeff in 1886 een nieuwe druk — de achtste, en deze laatste is dus de negende.

* *
* *